

Consultatie ToekomstGLB 2017

Begin februari opende EU-commissaris Hogan een uitgebreide EU-consultatie over de toekomst van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Met een uitgebreide lijst van 33 multiple choice vragen hoopt hij van boeren, burgers en buitenlui te horen wat zij verwachten van het GLB, en welke kant het beleid zich op moet ontwikkelen.

We vroegen, in opdracht van het ministerie van EZ en via het platform ToekomstGLB, Nederlandse experts en betrokkenen naar hun ideeën over een aantal belangrijke thema's in het GLB: vergroening; regionalisering; risicomanagement; producentenorganisaties; verbreding van het GLB tot een voedselbeleid en jonge boeren. Hieronder volgt per thema een weergave van wat deze consultatie heeft opgeleverd.

Vergroening

Vergroening: het was een van de belangrijkste thema's in de aanloop naar het huidige GLB. Sinds 2014 zijn de basisbetaling en de vergroeningstoelage aan elkaar gekoppeld: om in aanmerking te komen voor hectaretoelagen moeten boeren een verplichte tegenprestatie leveren ten behoeve van natuur en biodiversiteit. Vergroening was voor velen ook een van de grootste teleurstellingen van de vorige hervormingsperiode. In het politieke proces zijn de vergroeningsmaatregelen zodanig verwaterd dat ze nagenoeg geen effect meer sorteren, is een veelgehoorde kritiek. Boeren kunnen met minimale inzet aan hun vergroeningsverplichting voldoen. "Hoe ver kun je van je oorspronkelijk doel af raken", is een retorische vraag van Dirk Strijker, hoogleraar plattelandontwikkeling aan de Rijksuniversiteit van Groningen. "Met wat trucage mogen bruikbare gewassen als soja en hennep geteeld worden in de vergroeningszone, en in Nederland is het uiteindelijk zelfs toegestaan om mest en bestrijdingsmiddelen te gebruiken. Het oorspronkelijke doel, vergroening, is iedereen allang vergeten."

Alex Datema van BoerenNatuur wijt dat deels aan het denken in middelen en maatregelen. "Als je serieus stappen wilt zetten, dan heb je een integrale aanpak nodig." Een mening die ook acht groene organisaties uitdragen, ook zij pleiten in hun kamerbrief van 16 februari voor zo'n visie: "Het budget van het Europese landbouwbeleid zou ingezet moeten worden om de transitie naar een ecologisch verantwoorde en veerkrachtige landbouw te ondersteunen." Datema: "Als je puur kijkt naar het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, dan kies je misschien voor genetisch gemodificeerde gewassen. Maar dat is voor biodiversiteit niet de goede oplossing. Een integrale visie voorkomt dat je met 60 miljoen voor agrarisch natuurbeheer moet goedmaken wat met 1 miljard aan toeslagrechten wordt gestimuleerd, zoals nu gebeurt". Van daaruit pleit hij voor het afbouwen van toeslagrechten, of het ombouwen ervan naar een andere vorm. Pas dan is het zinvol om te kijken welke thema's binnen het nieuwe beleid aandacht moeten krijgen. "Wat mij betreft wordt de belangrijkste component van het nieuwe beleid: boeren stimuleren om andere keuzes te maken. Keuzes die goed zijn voor biodiversiteit, landschap en milieu."

De toeslagrechten zouden bijvoorbeeld volledig gekoppeld kunnen worden aan vergroeningsvoorwaarden.

Stelling:

Vergroening

De directe betalingen moeten voor 100% worden gekoppeld aan vergroeningsvoorwaarden

Mee eens (73%, 29 Votes)

Niet mee eens (28%, 11 Votes)

Totaal aantal stemmen: 40

Op de website toekomstGLB.nl zijn in de periode februari- maart 2017 een aantal polls geplaatst. De resultaten daarvan zijn in dit artikel opgenomen.

“Het is goed als de directe betalingen vooral worden ingezet voor maatschappelijke diensten, zoals biodiversiteit, klimaatdoelen, milieumaatregelen of asbestsanering”, reageert Krijn Poppe, research manager bij Wageningen Economic Research (tot voor kort het LEI), op deze stelling. “Dat kan hand in hand gaan met duurzaamheidsschema’s. Dit kan boeren prikkelen om te verduurzamen, maar ook de voedingsindustrie kunnen stimuleren meer duurzame producten in de markt te zetten. Voorwaarden daarbij zijn dat er wel een goede certificering is, en dat het om tijdelijke ondersteuning gaat. Uiteindelijk moet de consument gaan betalen voor duurzame producten.” Ook Gerrit Jan van Herwaarden van LandschappenNL is het daarmee eens: “Principe is dat productie moet worden verdiend uit de markt. Voor groene maatschappelijke diensten kun je subsidie ontvangen.” Hij pleit voor maatwerk en samenwerking, dus voor ruimte voor equivalente pakketten. Louise Fresco en Krijn Poppe pleiten in hun position paper ook voor vermindering van directe betalingen (pijler A). Een belangrijk effect daarvan is dat boeren die inkomsten verliezen uit pijler A, een reden hebben om voedselproducenten te vragen om duurzaamheidsprogramma’s op te zetten waarvoor ze steun kunnen krijgen vanuit pijler B (ecosysteemdiensten), voorzien zij. Dit past in hun pleidooi voor een voedselbeleid: zo neemt de kans toe dat de hele voedselketen deel gaat nemen in de strijd tegen klimaatverandering en andere milieuproblemen.

Geert Gielen van Landschapsbeheer Nederland is het met de stelling eens, maar benadrukt vooral dat de vergroeningsvoorwaarden dan ook echt groen moeten worden. “Ik zie graag een inhoudelijke kwaliteitsdiscussie over de vergroeningsvoorwaarden. Die moeten ook echt een vergroening van het agrarische cultuurlandschap inhouden. Daardoor stijgt de kwaliteit van het landelijk gebied, wat betreft biodiversiteit en daardoor ook de aantrekkelijkheid. Dat is de enige reden voor de maatschappij om publiek geld richting de agrarische sector te sturen. De agrarische sector moet daarvoor wat terug doen. Mocht dit lukken dan kan het huidige peil van de directe betalingen in stand blijven, maar wel voor 100% gekoppeld aan vergroeningsvoorwaarden.”

Risicomanagement

Als je boeren wilt stimuleren om betere keuzes te maken hoort daar ook risicomanagement bij, vindt Alex Datema, want anders werken betekent ook meer risico nemen.

Risicomanagement, instrumenten die het inkomensrisico voor boeren moeten verkleinen, zoals lage prijzen of extreem slecht weer, is een tweede onderwerp in het GLB-debat dat de

laatste tijd extra aandacht krijgt. In de aanbevelingen van de Agricultural Markets Task Force - de commissie Veerman - komt risicomangement bijvoorbeeld nadrukkelijk naar voren als thema voor het GLB na 2020.

Marktprijzen

Miranda Meuwissen, universitair hoofddocent bij Wageningen UR, is gespecialiseerd in dit onderwerp. "In de praktijk blijkt zo'n regeling erg lastig op te zetten", stelt zij. "Het is de vraag wat je wel en niet meeneemt. Kijk je alleen naar de prijzen van de producten, of kijk je ook naar de bedrijfskosten? Compenseer je boeren bijvoorbeeld ook als ze buitensporig hoge kosten maken? De VS werkt met een regeling voor melkveehouders, waarbij de gemiddelde kostprijs als uitgangspunt wordt genomen. Daarmee subsidieer je in feite het nemen van risico, omdat het voor een boer dan niet uitmaakt of de prijs van een product laag dreigt te worden." Dit soort subsidies kan dus als neveneffect een marktverstoringe werking hebben. Krijn Poppe vult aan: "Een ander risico is dat het kan uitpakken als een open einde regeling waarbij de overheid niet weet hoeveel geld ze er uiteindelijk aan kwijt is. Dat verhoudt dat zich slecht tot de nagestreefde begrotingsdiscipline in de Europese Unie. Bovendien zou het een verschuiving kunnen betekenen van uitgaven van Noordwest-Europa naar Zuid- en Oost-Europa. Dat zal waarschijnlijk niet automatisch instemming van alle lidstaten krijgen." Bovendien hoort dit soort risico's bij ondernemerschap, vindt Poppe. "Een boer kan bij dit soort risico's keuzes maken: sommige gewassen hebben een meer constante prijs en andere fluctueren meer. Hij kan daarin nog de keuze maken om voor contracten te kiezen, in plaats van gokken op een gunstig moment om te verkopen. Dit soort risico's moet de overheid niet afdekken."

Karel van Bommel, van het ministerie van EZ stelt dat boeren meer zouden kunnen gaan werken met 'futures', waarbij ze hun producten van volgend jaar nu al tegen een vaste prijs verkopen. "Dat biedt meer zekerheid en een mogelijkheid om je in te dekken tegen een prijsdaling. Het opzetten daarvan is echter een zaak van de private markt. Het GLB zou bijvoorbeeld wel mogelijkheden kunnen bieden om kennisontwikkeling te stimuleren."

Slecht weer

Naast de risico's van prijsdalingen zijn er de risico's in de categorie slecht weer, zoals hagelschade. Daar kan een boer zich tegen verzekeren met een bredeweersverzekering. "Helaas zijn de transactiekosten hiervan soms relatief hoog," zegt Poppe, "waardoor het de vraag is of een boer dit niet beter in eigen hand kan houden door meer eigen vermogen aan te houden en minder te lenen."

Agrarisch adviseur Coen Knook, werkzaam in regio Noord-Holland, herkent dat uit de praktijk: "Als ik als adviseur naar mijn klantenbestand kijk hebben nu misschien 2 van de 250 een bredeweersverzekering. De premies zijn hoog, de meesten kiezen er toch voor de risico's zelf te dragen."

Zo'n verzekering zou - onder gunstiger voorwaarden - in het GLB kunnen worden opgenomen. Miranda Meuwissen is bang voor een zelfde soort verstoringe werking als bij prijscompensatie: "Als risico's worden afgedekt met een compensatie uit die verzekering zijn boeren eerder geneigd om bijvoorbeeld aardappelen te telen op percelen waar het risico bestaat dat ze in de oogstperiode te nat zijn. In Nederland wordt juist daarom van boeren verwacht dat ze zich particulier verzekeren." Dat wil overigens niet zeggen dat Meuwissen tegen het instellen van dergelijke regelingen is, ze wil zeggen dat het met tact en beleid moet gebeuren. "Het moet echt als een vangnet fungeren. De uitkeringen moeten dus niet

te hoog zijn.” Knook vindt het wel een interessante gedachte, mits het aansluit bij de praktijk. “Natuurlijk moeten er voorwaarden aan verbonden worden, maar ik bang dat het verzandt in een woud aan voorwaarden en regeltjes, net zoals met de vergroening is gebeurd. Ik vind het daarom belangrijk dat het vrijwillig is.”

Zo’n weersverzekering zou een deel van de basispremie kunnen vervangen. “Daar zal in verschillende gebieden verschillend over gedacht worden”, zegt Knook. “Maar om ook dat gebiedsafhankelijk te maken, daarmee wordt het wel nog ingewikkelder.” Bij de verdeling van de middelen voor risicomanagement doet zich overigens op Europees niveau nog wel een interessante vraag voor, zegt Meuwissen. “Van tevoren is namelijk niet duidelijk in welke landen het geld terecht gaat komen. Als het geld alleen naar die plekken gaat waar de nood aan de man is, bijvoorbeeld als er extreme droogte heerst in Spanje, kan het zijn dat Spanje dus extra veel geld krijgt en andere landen niks. Het is de vraag of dat geaccepteerd wordt.”

Stelling:

Risicomanagement

De ongerichte hectaretoeslagen moeten worden omgezet in verzekeringen (voor slecht-weerschade of extreem lage prijzen)

Niet mee eens (60%, 12 Votes)

Mee eens (40%, 8 Votes)

Totaal aantal stemmen: 20

Dirk Strijker pleit in zijn essay ‘Smal en gefocust’ voor een veel rigoreuzere afbouw van de inkomenstoelagen, die in West-Europese landen al snel neerslaan in de grondprijzen. Hij stelt voor om het budget wat daarmee vrijkomt te reserveren voor crisismaatregelen. Voor de echt kleine boeren in bijvoorbeeld Oost-Europa zou er een regeling van persoonsgebonden toeslagen kunnen blijven, om de allerlaagste inkomens aan te vullen. Met welke instrumenten je dat risicomanagement vervolgens invult doet er volgens Strijker niet zoveel toe: “Het uitgangspunt blijft hetzelfde: je ondersteunt boeren in slechte tijden. Het voordeel van compensatie achteraf is dat boeren er niet op voorhand op rekenen, en dus zorgen dat ze op eigen benen kunnen staan. Natuurlijk is het heftig als inkomenstoelagen verdwijnen, ook voor Nederlandse boeren. Maar als je het goed aankondigt, dan kunnen ze er op anticiperen.”

Producentenorganisaties

Een heel andere manier voor boeren om het risico van lage prijzen af te vlakken, is om zich te verenigen in producentenorganisaties; een derde thema in het GLB dat in de belangstelling staat. Producentenorganisaties (PO’s) kunnen onder meer het aanbod bundelen, het aanbod afstemmen op de vraag, de prijs reguleren, maar ook meer kwaliteit en innovatie realiseren.

Het huidige GLB biedt in principe boeren de mogelijkheid om zo hun marktpositie te versterken ten opzichte van de grote afnemers, maar Nederland kent ze nauwelijks. Maria

Litjens doet vanuit de WUR onderzoek naar PO's. "Het effect op de marktprijs blijkt lastig in harde cijfers uit te drukken. Wel zeggen boeren in Frankrijk en Duitsland – landen die een langere traditie hebben van PO's - dat ze een betere prijs krijgen. Dat is hun motivatie om eraan deel te nemen. Het is natuurlijk ook een hele logische gedachte: als je het aanbod bundelt heb je een groter marktaandeel en sta je sterker."

Binnen een PO mag je heel veel afspraken maken; over hoeveel je levert, tegen welke prijs, onder welke minimumprijs je niet meer levert. Producenten staan zo veel sterker. Het GLB biedt de mogelijkheid om PO's op te richten, maar de Europese en Nederlandse regelgeving is vaag. Bewust, stelt Litjens, vanwege de politiek-bestuurlijke concurrentie tussen het belang van landbouw en mededinging. Dat is een zaak van de wetgever die zijn verantwoordelijkheid moet nemen, stelt zij.

Verder zijn er een paar randvoorwaarden om een PO op te richten. Litjens: "Je moet als PO erkend worden door de nationale overheid en werken aan de genoemde doelstellingen: bijvoorbeeld afspraken maken met je leden en de verkoopprijs bepalen. Die doelen botsen natuurlijk met de mededingingswet het verbod op kartelvorming. Voor autoriteiten is het vanwege genoemde vaagheid vaak niet duidelijk hoe de regels toegepast moeten worden en wat wel en niet mag. Het zou goed zijn als die doelstellingen worden uitgewerkt in concrete activiteiten. Duitsland heeft het simpel en doeltreffend opgelost met de volgende formulering: als een PO in dat verband aan zijn doelstellingen werkt, dan geldt het kartelverbod niet."

Of het voor Nederland een goede oplossing is verschilt overigens erg per sector. Voor de akkerbouw zou het een goede manier kunnen zijn als risicomangement tegen lage marktprijzen. De Nederlandse zuivelsector is echter al georganiseerd in coöperaties – FrieslandCampina verwerkt 80% van de Nederlandse melk – en binnen coöperaties kunnen geen producentenorganisaties worden opgericht.

In de groente- en fruitteelt bestaan sinds de jaren negentig, onder de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) Groente en Fruit, overigens al wel zo'n 15 producentenorganisaties – die overigens krachtiger zouden kunnen optreden als ze een unie zouden vormen, zegt Litjens. Karel van Bommel vraagt zich juist af of PO's in deze sector wel nodig zijn. "Door schaalvergroting zijn grote producenten ontstaan die krachtig genoeg zijn en die deze samenwerking feitelijk niet nodig hebben om hun afzetmogelijkheden te verbeteren." Er gaan wel enorme subsidiebedragen in om – gemiddeld 75 miljoen per jaar tussen 2010 – 2013 (na 2013 overigens minder). Daarbij speelt ook een punt van vereenvoudiging, nu is het voor tuinders via verschillende routes mogelijk om investeringssubsidies aan te vragen of een weersverzekering af te sluiten, waardoor administratieve last en uitvoeringskosten toenemen. Dat is niet logisch en niet in de lijn met vereenvoudiging, vindt Van Bommel. Ook toekomstig beleid zou daarop moeten letten.

Markt- en prijsbeleid

De huidige interventie maatregelen in het markt- en prijsbeleid, waarbij producten bij een te lage prijs tijdelijk uit de markt worden genomen, zijn in feite al een vorm van risicomangement, stelt Van Bommel. "Deze interventies zorgen er nu voor dat de grootste prijschommelingen worden opgevangen." Impliciet stelt hij de vraag of je nog andere regelingen moet opzetten. Wel ziet hij ook hier weer het spanningsveld tussen met

ondernemerschap: “welke schommelingen kunnen boeren zelf zien aankomen en waar moet het GLB inspringen?”

HET LEI doet daar momenteel onderzoek naar fluctuaties, in opdracht van de Europese Commissie. “Over de vraag wat ‘onverwacht’ en ‘verwacht’ is, zal vast nog wel discussie ontstaan”, zegt Krijn Poppe. “Was de dalende melkprijs nadat het melkquotum eraf ging bijvoorbeeld verwacht of onverwacht?”

In ieder geval is meer transparantie gewenst, want meer inzicht helpt uiteraard om betere beslissingen te nemen en risico’s te verkleinen. Dit is een belangrijk pleidooi in het rapport van de Commissie Veerman: meer markttransparantie ten aanzien van bijvoorbeeld prijsvorming. Van Bommel ziet wel een paar concrete manieren waarop markt- en prijsbeleid kan bijdragen aan transparantie, en daarmee aan het nemen van meer weloverwogen risico’s. De Europese Commissie zou meer inzicht in de markt kunnen geven door meer informatie over prijzen en voorraden te rapporteren, waar producenten hun voordeel mee kunnen doen. Ook volgt de Commissie via satellieten de klimatologische omstandigheden in Europa, en rekent met modellen door wat dat betekent voor verschillende gewassen. Ook die informatie over het weer zou breder beschikbaar gemaakt kunnen worden, zodat verzekeraars bijvoorbeeld goedkopere weersverzekeringen kunnen aanbieden.

Voedselbeleid

Er is het afgelopen jaar vanuit Nederland gepleit om het GLB om te vormen tot een breder landbouw- en voedselbeleid. Vorig jaar deed staatssecretaris Van Dam dit tijdens de informele Landbouwrap in Amsterdam, en afgelopen najaar besteden Louise Fresco en Krijn Poppe hier aandacht aan in een position paper ‘Towards a common Agricultural and Food Policy’. Veilig en gezond voedsel is een zaak van de hele keten, niet alleen van boeren, stellen zij. Alle partners in de voedselketen moeten dan ook iets doen aan de lage inkomens van boeren, hun milieuprestaties en het aanbod van gezonde opties voor de consument. We staan voor zulke grote uitdagingen als het gaat om voedselzekerheid, voedselveiligheid, natuur, klimaat en gezondheid dat alle partners in de keten daaraan moeten bijdragen. Dat maakt een integraal landbouw- en voedselbeleid simpelweg noodzakelijk, stellen zij. Fresco en Poppe pleiten voor een systeem met vijf pijlers, waaronder een aparte pijler voor consumenten-voedselbeleid, maar vullen dat niet nader in.

Petra Berkhout (Wageningen Economic Research, LEI) is het in principe wel met ze eens. “Dat we richting een voedselbeleid gaan is niet meer dan logisch,” reageert ze, “maar we lopen vast op de vraag hoe we de consument bereiken. Uiteindelijk is het GLB gericht op de producenten: sturen in de productie door gericht subsidies in te zetten, daar zitten de mogelijkheden. Het wordt al ingewikkelder als je de rest van de keten in dat beleid wilt betrekken. Je hebt natuurlijk duurzaamheidsschema’s, maar die kunnen in principe ook prima los van het GLB bestaan.” Nog lastiger wordt het als je consumentenkeuzes wilt beïnvloeden. Berkhout: “De relatie tussen productie en consumptie is maar heel zwak. Als je de productie stimuleert of remt betekent dat niet dat mensen vanzelf minder of meer van dat product gaan eten. Je komt al snel terecht bij belastingen en zelfs die hebben maar een beperkt effect. Kortom: het valt niet mee om consumenten goede keuzes te laten maken. Het huidige GLB biedt daarvoor nauwelijks aanknopingspunten.”

Voormalig hoogleraar natuurbeheer Frank Berendse pleit in Nature voor een milieubelasting op pesticiden, antibiotica, veevoer en mest, om de kosten van vervuiling en het verlies aan biodiversiteit door te berekenen aan de consument. Voedselprijzen zullen dan stijgen, wat zal leiden tot een markt- en prijsgedreven vraag naar meer duurzame en gezondere producten, zo redeneert hij. “Een sympathiek idee”, reageert Monique Remmers van het ministerie van EZ, “maar belasting heffen is een nationale bevoegdheid, en geen Europese. Dit zal met geen mogelijkheid in te passen zijn een nieuw GLB.” De gedachte van Berendse zou wel kunnen worden ondersteund door de hoogte van de directe betalingen afhankelijk te maken van milieuprestaties, bijvoorbeeld de mate waarin soja, bestrijdingsmiddelen en kunstmest worden aangevoerd op een bedrijf. Dit zou in Nederland zelfs als vergroeningsoptie kunnen worden ingevoerd.

Stelling:

Voedselbeleid

Met de huidige uitdagingen rond voedselveiligheid, gezondheid en klimaat kunnen we niet om een integraal landbouw- en voedselbeleid heen.

Mee eens (86%, 19 Votes)

Niet mee eens (14%, 3 Votes)

Totaal aantal stemmen: 22

Berkhout vindt het nog te vroeg voor een voedselbeleid. Laten we eerst eens beginnen met een Europese voedselstrategie, stelt zij. “Daarin omschrijf je wat je als EU belangrijk vindt: het streven dat iedereen gezond en duurzaam eet; het streven om negatieve milieueffecten van de landbouw tegen te gaan, antibioticagebruik te beperken, meer plantaardige eiwitproducten aan te bieden. Beleid is een overheidsaangelegenheid, maar met een strategie kun je de hele keten betrekken en meenemen. Zo’n strategie maakt het ook mogelijk te toetsen of beleidsvoornemens passen bij de strategie, of er juist haaks opstaan.” De discussie over een voedselbeleid is een opmaat voor verdere verandering. Berkhout: “Ideeën ontwikkelen zich. Ik ben ervan overtuigd dat we over 10 jaar voedselbeleid hebben dat we nu nog niet kunnen voorzien. Dus laten we het er vooral nu al over hebben.”

Voor Jeroen Candel, bestuurskundige aan Wageningen UR, is het helemaal nog geen uitgemaakte zaak dat het GLB op korte termijn tot een breder voedselbeleid wordt omgevormd. Hij ziet wel mogelijkheden voor kleine stapjes waarmee het GLB – indirect – meer zou kunnen inzetten op gezond voedsel. Ook hij vindt een meer geïntegreerde visie op landbouw en voedsel wenselijk, maar vraagt zich af of dat via het GLB tot stand moet komen. “Een voedselbeleid is vooral een Nederlands idee. Commissaris Hogan is positief, omdat een dergelijk vergezicht het GLB hernieuwde legitimiteit kan geven. Het is goed om als Nederlandse regering een stip op de horizon te zetten, en dat in te zetten in de onderhandelingen in Brussel. Maar een holistisch Europees voedselbeleid binnen afzienbare tijd; ik vind het wishful thinking.” Een extra pijler voor consumentenbeleid ziet hij als een te grote verschuiving. Wel ziet hij op korte termijn mogelijkheden voor kleine, instrumentele stappen om meer in te zetten op duurzaam en gezond voedsel: betere mogelijkheden voor het oprichten van producentenorganisaties, wat ook mogelijkheden biedt voor het maken

van duurzaamheidsafspraken; het aantrekkelijker maken van biologische productie door boeren die willen overstappen te helpen met een overbruggingskrediet of –subsidie; het ontwikkelen van instrumenten ontwikkelen die het opzetten van kortere ketens bevorderen en door het belonen van maatschappelijke initiatieven. Het zijn voorstellen met vooral een indirecte link met gezond voedsel of de consument. “Ik denk dat we de komende hervormingsperiode de verbinding met voedsel meer indirect moeten zoeken in het verduurzamen van de productie.” Candel ziet wel mogelijkheden voor Nederland om op nationaal niveau meer in te zetten op voedsel, bijvoorbeeld met een nationale voedselagenda en nationaal beleid dat inzet op gezond voedsel en duurzame productie. Dat zou dan wel samen moeten gaan met een flexibel GLB.

Dirk Strijker gaat nog een stap verder: hij vindt een Europees landbouw- en voedselbeleid ronduit een slecht idee. We stellen namelijk helemaal geen prijs op extra bemoeienis uit Brussel, schrijft hij in zijn essay ‘Smal en gefocust’. Strijker: “Een internationale aanpak van voedsel is de bijl aan de wortel van de Europese samenwerking. Wat niet grensoverschrijdend is moeten we nationaal houden. Er is al zoveel weerstand tegen Europese inmenging. Als in Pekela de kroketten drie keer zo duur worden vanwege Europese regelgeving, dan weet je zeker dat iedereen de volgende keer PVV gaat stemmen.”

Regionalisering

Eén uniform beleid, dat van toepassing zou moeten zijn op alle Europese regio’s met hun enorme verschillen in natuurlijke en maatschappelijk-economisch omstandigheden, voldoet niet, stelt Strijker. Waar Strijker het GLB drastisch wil verkleinen, pleiten anderen vanuit dat idee voor een meer regionale aanpak, waarmee beter kan worden gestuurd op doelen.

Pijler 1

In de eerste plaats zijn er de vergroeningsdoelen uit de eerste pijler.

Vergroeningsmaatregelen zouden veel effectiever kunnen zijn als ze beter zouden zijn afgestemd op regionale omstandigheden en uitdagingen. In Zuid-Spanje ligt het voor de hand om in te zetten om het tegengaan van verdroging, terwijl het in de Nederlandse polders meer om organische stof in de bodem zou kunnen gaan. Aan de andere kant moeten vergroeningsmaatregelen wel binnen een Europees kader blijven vallen, vindt Jan Gerrit Deelen van het ministerie van EZ, om het level playing field te waarborgen. Hij pleit voor een systeem waarbij per regio prioriteiten en maatregelen worden vastgesteld. Het nieuwe GLB zou ook meer mogelijkheden moeten bieden voor regionale equivalente pakketten, die aan de prioriteiten van de betreffende regio bijdragen – iets waar meer mensen voor pleiten als het gaat om een effectievere vergroening. Bijkomend voordeel is dat dat mooi kan aansluiten op duurzaamheidsprogramma’s van producenten en retail. Maar, regionaal maatwerk betekent wellicht ook hogere transactiekosten, benadrukt Deelen.

Zowel Alex Datema als Deelen wijzen op de bewezen succesvolle aanpak van de collectieven. Deelen: “Als het gaat over agrarisch natuurbeheer mogen we in Nederland trots zijn op onze bottom-up invulling met de collectieven. Beheercontracten worden afgesloten met collectieven van boeren en ANV’s bepalen welke maatregelen ze waar willen toepassen: dat zorgt voor effectiever beheer op de plekken waar het zin heeft en meer betrokkenheid bij de deelnemers. En mede door slimme ICT is het in de uitvoering simpeler en goedkoper

geworden. Een succesvol voorbeeld van een meer regionale aanpak.” “ Nederland werkt als enige in Europa met collectieven”, zegt Alex Datema. “Brussel volgt ons met belangstelling. Collectief werken moet wel in je cultuur passen. Boeren moeten het zelf willen, anders werkt het niet. Maar het GLB moet in ieder geval ruimte bieden om op deze manier te werken.”

Plattelandsbeleid

Op de conferentie in Cork over de toekomst van het Europees landbouwbeleid werden verschillende aanbevelingen gedaan voor regionalisering van het GLB. Eén daarvan was meer ruimte bieden voor een bottom-up invulling van het GLB. “LEADER is daar natuurlijk een mooie manier voor, maar dat ligt in Nederland gevoelig,” zegt Jan Gerrit Deelen, “GLB-geld is hier toch ‘boerengeld’. Bovendien raak je als overheid de controle kwijt als je geld beschikbaar stelt aan bottom-up initiatieven.” Hij ziet wel iets in een grotere tweede pijler. Deelen: “Een van de sleutelwoorden voor een nieuwe GLB is targetting. Met de tweede pijler hebben we al een instrumentarium waarmee we betaling meer doelgericht en meer regionaal kunnen inzetten. Met 50% invulling door de lidstaten, om aan te sluiten bij de plaatselijke wensen en omstandigheden, maar ook 50% van Europa ten behoeve van een *level playing field*.”

Maar als die tweede pijler volledig via de lidstaten zou worden verstrekt, dus zonder dat de EU ertussen zit, zouden de uitvoeringskosten dan niet veel lager kunnen worden? Het is inderdaad de vraag of de tweede pijler niet beter kan worden ‘gedecentraliseerd’ naar de afzonderlijke lidstaten, stelt Krijn Poppe. “Het geld maakt nu wel een erg grote omweg om uiteindelijk in de regio te landen. Bovendien zijn de subsidies in de tweede pijler op basis van incidenten door veel bureaucratie omgeven. Er zijn veel algemene regels opgesteld, die niet voor alle lidstaten van toepassing zijn, maar waar wel naar gehandeld moet worden.”

Regionalisering draagt ook een risico in zich, vult hij aan. “Als de lidstaten of regio’s het hierin voor het zeggen krijgen met hun eigen gelden, moet ervoor gewaakt worden dat de besteding van deze middelen geen verkapt vorm van staatsteun wordt.”

Ook Dirk Strijker pleit voor het renationaliseren van het plattelandsbeleid. Hij is van mening dat het grensoverschrijdende karakter van het beleid beperkt is. En in het algemeen zijn de behoeften aan beleid voor het platteland in de verschillende delen van de EU zeer verschillend. Het is daarom verstandig het plattelandsontwikkelingsbeleid in de handen van de lidstaten te leggen, en slechts te toetsen op oneerlijke concurrentie. Het scheelt veel rondpompen van geld en gewrongen beleidsontwikkeling.”

Stelling:

Regionalisering

De beste regionale invulling van pijler 2 is decentralisatie naar de lidstaten.

Mee eens (65%, 11 Votes)

Niet mee eens (35%, 6 Votes)

Totaal aantal stemmen: 17

Jonge boeren

Een laatste thema waar de Europese Commissie sterk op inzet is jonge boeren. Er moeten voldoende boeren blijven, zodat het voortbestaan van de agrarische sector niet in gevaar komt. In Nederland echter zijn de directe betalingen direct van invloed op de grondprijs. Dat maakt het moeilijk voor nieuwe boeren om in te stappen of het bedrijf van ouders over te nemen. Het aantal boeren neemt af, maar het is de vraag of dat, in de Nederlandse context, erg is. In Nederland komt door schaalvergroting geen grond braak te liggen, de grondprijzen zijn nog steeds heel hoog. Je zou kunnen stellen: de beste steun voor jonge boeren is het afschaffen van de directe betalingen – want die verhogen de grondprijzen – zodat ze makkelijker kunnen instappen. Nederland is koploper in de agrarische sector, zegt Monique Remmers. “Om dat te blijven is het belangrijk om te blijven vernieuwen en innoveren. Daarom is het wel heel belangrijk dat jonge boeren gestimuleerd worden om het bedrijf over te nemen, omdat dat vaak het moment is waarop geïnvesteerd wordt in die noodzakelijke vernieuwing.”

Stelling:

Jonge boeren

De beste steun voor jonge boeren is het afschaffen van de directe betalingen

Mee eens (64%, 18 Votes)

Niet mee eens (36%, 10 Votes)

Totaal aantal stemmen: 28

Wageningen, 5 april 2017
Florien Kuijper en Rob Janmaat